

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִיּוֹן תַּקְבוֹ

ביאורים ומוספים

במקום מצוה, ומשום איסור אמירה לנכרי אין איסור בכך, מ"מ דבר זה הוא זלזול בקדושת יום טוב, ואף גורם בזה לאנשים צער ביום טוב.

38) ולענין נסיעת אנשי החברא קדישא ביום טוב ראשון במכונית שנוהג בה נכרי, כדי לקבור את המת, כתב בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' רצג) שמותר, אם יש חשש ניוול המת אם לא יקברוהו ביום טוב. וביאר, שלפי הטעם הראשון המובא במשנ"ב, יש לחלק שרכיבה על גבי בהמה ונסיעה בספינה, יסוד איסורם הוא מן התורה, שרכיבה על גבי בהמה ונסיעה בספינה שמא יתלוש זמורה, ונסיעה בספינה אסורה מחשש שמא יעשה חבית של שייטים, ולפיכך נאסרו ביום טוב, מה שאין כן נסיעה במכונית שנוהג בה נכרי, שרק הנהגה היא העושה את המלאכה, ואף שמחת תוספת המשקל של הנוסע נוספת הבערה, בזה יש לומר 'מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה גם שלא לצורך'.
הדוסיף, שאף לפי הטעם השני הנזכר במשנ"ב, שרכיבה יש זלזול ביום טוב יותר מבהליכה ברגליו, על כל פנים בנסיעה במכונית אין הזלזול גדול כל כך, כיון שהנהג נכרי והנוסע אינו עושה שום מעשה המועיל לנסיעתה [וראה מלכים אמניך פי"א הע' כה].
וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מ) בענין נסיעה במכונית ביום טוב שני.

[ביה"ל ד"ה וחזרין]

דַּיָּדָאֵי לֹא יִנְעֵנֵי לְלוּת אַבְיָהֶם בְּשָׁבִיל זְהָרָה⁽³⁹⁾.

39) משמע שבני הנפטר מלויים אותו בהלוייתו, וכן משמע במשנ"ב לעיל (ס"ק טז). אמנם, המנהג בכמה מקומות בארץ ישראל הוא שצאצאי המת אינם מלויים אותו כלל, ויש שמכריזים על כך בחרם, שכל זרעו לא ילווהו ולא ילכו אחר מטתו כלל. וכתב הגשר החיים (ח"א פי"ב הע' 4) שטעם המנהג הוא על פי קבלה, כדי שלא ילכו אחרי המת יצורי זרעו הטמאים. והוסיף, שאף שלא הקפידו על כך כמה חכמים בדורות הקודמים, מ"מ הקפידו וציוו על זה בעל השלחן גבוה, האור החיים, החיד"א והרש"ש, וכן תלמידי הגר"א שבראשן ישראל ועוד גאונים.

מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כד) כתב, שלכאורה אין טעם זה מספיק כדי לפטור את בני המת מחיובם במצוה הגדולה של הלויית אביהם, וכן נהגו בזמן הגמרא ולאחר מכן בזמן הגאונים והראשונים, שבני המת מלויים אותו ואומרים עליו קדיש ועושים שורה, וכן נהגו בהרבה מקומות באירופה. ועל כן כתב שיותר נכון שהבנים ילוו, ורק במקום שנהגו שאינם מלויים, נכון שלא ישנו מנהגם.

[משנ"ב ס"ק לה]

וְשִׁכּוּלִים שֶׁם לְאָכַל וְלִישׁוֹב, לֹא נִתְּיָר לְהֵם לְחֹזֵר⁽³⁴⁾.

34) אמנם לגבי היוצאים להציל נפשות מידי הנכרים בשבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שכת ס"ט וסי' תו ס"ג) שאם פוחדים הם לשבות במקום שהצילו, חוזרים הם למקומם, ולא הזכירו הפוסקים שאם יש בסמוך לשם מקום ישוב יהידי אסורים לחזור למקומם.

[משנ"ב ס"ק לו]

דְּהָרֵי פְּלִים שְׁמִלְאֲכָתָם לְהִתְּרָהֶם, דְּשָׁפָא יִצְטְרַךְ לְהֵם לְמַת אֲחֵר בּוֹ-בִיּוֹם⁽³⁵⁾, וְאִם-כֵּן מִתְּרָ לְטִלְטְלָם אֶפְלוּ לֹא יִצְטְרַךְ לְהֵם, וְכַן לְשִׁמְרָם שְׁלֹא יִנְבְּוּ⁽³⁶⁾.

35) ולגבי טלטול סכין של מילה אחר שמלו בו, כתב לעיל (סי' שי ס"ק טו) שלדעת הט"ז והמג"א מוקצה הוא, ואסור לטלטלו לאחר המילה אם הניחו מידו, וביאר המג"א (כאן ס"ק יד) שהוא משום שידע לאחר המילה ששוב לא יודקק לו באותו יום. ואף על פי שראוי הוא למול בו תינוקות אחרים ביום זה, כתב החו"א (או"ח סי' מג ס"ק ז) שכיון שאין מצוי כלל שישתמשו בו שוב, מוקצה הוא לפי דעת המג"א.

ולגבי טלטול שופר לאחר שתקעו בו, כתב לקמן (סי' תקצו ס"ק ג) שאינו מוקצה לאחר שגמר לתקוע בו, כיון שראוי לתקוע בו להוציא אחרים שעדיין לא יצאו ידי חובה, וביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הע' נא), שבשופר מצוי שיצטרך לתקוע לחיבורו בלא שידע על כך לפני כן, מה שאין כן במילה, שאינו דבר המצוי שיצטרך למול בשבת מבלי שידע על כך מאתמול, וראה חו"א שם סי' מט ס"ק ט.

36) משמע שאם אין חשש שיגנבו הכלים, אסור להחזירם למקומם, אף על פי שאינם אלא כלים שמלאכתם להיתר [וכן משמע במג"א ס"ק יד, ובביאור הגר"א]. וכן מבואר בבן איש חי (שנה ב' פ' מןק אות א) שכלי שהובא לשולחן אין להחזירו למקומו, לפי שהחזרת כלי למקומו אינה נחשבת לטלטול לצורך, אלא אם כן עושה זאת כדי שיראה השולחן יפה יותר, או כדי לשמור על הכלי.

[משנ"ב ס"ק לז]

וְעוֹד, דְּבְרַךְכִּיבָה אִכָּא זִילוּתָא דְיוֹם-טוֹב⁽³⁷⁾ טְפִי מְהִלִּכָה בְּרַגְלֵי⁽³⁸⁾.

37) ולומר לנכרי להכריז ברמקול על הלויה, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ו) שאסור, שאף שהוא שבות דשבות

הלכות יום טוב סימן תקכו

קמז באר הגולה

ג טור בשם מהרי"ג
ו שאר
ס הנקמין בהשקפה
ע רמב"ן בספר תורת
האדם

(יב) שָׁכַר: ו יִמְתָּר לְלוּזֹת הַמֵּת בְּיוֹם-טוֹב רֵאשׁוֹן (לג) תוֹף הַתְּחוּם, וּבְיוֹם-טוֹב שְׁנֵי אֲפֵלוֹ (לד) חוּץ לַתְּחוּם, (יג) (לה) * וְחוּזְרִין לַמְקוֹמָם בּוֹ-בָּיִם, (לו) * וְכֵן מִתָּר לְהַחְזִיר כְּלֵי הַקְּבוּרָה שֶׁהוֹלִיכוֹ עִמָּהֶם חוּץ לַתְּחוּם: ז יִהְיֶה מְלֻיָּם אֶת הַמֵּת, (לז) אֲסוּרִים (יח) לָרֶכֶב עַל בְּהֵמָה אֲפֵלוֹ בְּיוֹם-טוֹב שְׁנֵי, (לח) וְאֲפֵלוֹ הַאֲבָלִים.

באר היטב

אפלו לרקמלית, עמ"א: (י"א) שָׁכַר. וביש"ש אוסר לטל שָׁכַר, ואם אינו רוצה לעשות בהנאם מטעין לה כמו בחלוצה. ועססי תפס"ה ד"א לדרבך מנהגו מטר לטל שָׁכַר-שֶׁבֶת ו"ט, מ"א: (י"ב) וְחוּזְרִין. אפלו יגאנו חוץ

משנה ברוכה

יש לקרובי המת לתן לו, דיומ-טוב שני לגבי מת כחל שניוהו: **ו (לג) תוף התחום.** ורוצה לומר, (מג) עד אלפים אמה ולא יותר, אף-על-גב דעד שלש פרסאות לכלי עלמא אינו אלא מדרבנן, (מג) לא התירו משום לונה גרדיא: **(לד) חוץ לתחום.** אפלו (מד) חוץ לתחום שלש פרסאות; ואף-על-גב שאין בהם צורך למת אלא מלין אותו מפני הכבוד בלבד, אפלו הכי שרי, דכחל שרייה רבנן [אחרונים]: **(לה) וְחוּזְרִין לַמְקוֹמָם בּוֹ-בָּיִם.** ואפלו יצאו חוץ לבמה מלין (מה) מותרין גס"פן לחזר לביתם, שאם יאסרו אותם יהיו נכשלים לעתיד לבוא, שלא יצאו ילדו לילה ולהתעסק בצרכי המת ובהלנותו. ומסתברא דכל זה אם אין שם במקום הקברות מושב יהודים בתוף התחום, הא אם יש שם ושכולים שם לאכל (מו) ולישב, לא נתיר להם לחזור³⁸¹, דבשכיל זה שאי אפשר להם לחזר לאכל ולשוב לביתם פעם אחד לא ימנעו ללוות המת. ועין באור הלכה. ונתבאר בהפוסקים, דמקל מקום אם יכול לצטרף דרכו לא נמיר לו לחזר בדרך ארצה ענין במגן-אברהם ובמקצית-השקל: **(לו) וְכֵן מִתָּר לְהַחְזִיר כְּלֵי הַקְּבוּרָה.** ומקצה אינם, (מו) דתרי פלים שמלאכתם להחזיר הם, דשקמא יצטרף להם למת אחר בובי"ם³⁸², ואם-כן מטר לטלטלם אפלו לא יצטרף להם, רק לשמךם שלא יגבועו³⁸³, ובדלעיל בסימן שח סעיף ד, וכוין ששכר מטלטלם, אפלו ימצא סמוך לחומת העיר מקום שמור להניחם גם כן אינו צריך אלא מטר לשאם עד ביתו, ובדלעיל בסימן שח סעיף

ג: ז **(לז) אסורים לרכב וכי.** והוא הדין לילך בספינה, ואפלו (מח) בתוף התחום נמי אסור. ואף-על-גב דמתירין ללוות חוץ לתחום, שאני רכיבה דאיכא חשש חתיכת זמורה שהיא מלאכה דאורייתא, ולא נטר בשכיל לונה (מט) שאינה מעקרי צרכי הקבורה, (נ) ועוד, דברכיבה איכא זילותא דיום-טוב³⁸⁴: טפי מהליכה ברגליהם: **(לח) וְאֲפֵלוֹ הַאֲבָלִים.** ומשמע (לא) דאפלו אי אפשר במקום

שער הציון

(מג) כן משמע בהפוסקים, וכן פתי בעלת-שבת: (מג) כן צריך להסביר לשיטת המחבר, שמתיר כל שהוא מדרבנן על-ידי ישאל אפלו ביום-טוב ראשון וכהו אסר. ובמשב"ץ חלק א סימן כב בסוף הלכות תחומין מצאתי דרובתו באמת דאף ביום-טוב ראשון יש להחזיר הליכה מחוץ לתחום לצרכי הסת למא דממיר טלטלו והוצאה, עין שם ונחסרו לשון ש"ש, אבל הפנהו כמו שהעמקנו, וחיצוה הוא כנה. ומצאתי באמת בספר שחת"שלה, רבני התורה אותן שנושאים את הארון מתרים לילך אפלו ביום ראשון חוץ אלפים, ועל-כרחו דמפרש דדוקא לונה גרדיא קא ארינן כאן דאינו אלא פבד בעלמא, ומלתא דמסתברא הוא לכתארה, בפכ"ט כי בדין הוא למטר אותו על-ידי עפ"ם בלחוציהו, כמו שכתבנו לעיל בשער-הציון [אות ד] בשם משב"ץ. ואיכא, ומשמע העלת-שבת שקטב על הא דמתר ללוות בתוף התחום, דהרובתא הוא דעל-פירוב דרך המליים שמתחלפים עצמם בנשיאת המשא, אפלו הכי מטר משום כבוד המת, עד כאן לשונו, ומשמע מהו דחין לתחום אסור אף לשאת המת, וצריך עיון לדינא, ובפכ"ט דכבר הבאנו בסעיף א לחלק על עקר קלת המחבר, עין שם, וגם לבעל שחת"שלה שמתיר, צריך עיון אם מטר לחזר למקום: **(מד) מאירי** וריב"ש ועלת-שבת. וכתבו האחרונים דדוקא לכתבאו של מה, הא לכתב אבליים אסור, והוא מדברי הריב"ש בסימן תפ, אלא שקטב חוץ אפלו התיים לבי הוא אלא גם-כן כבוד המת הוא על-ידי לונה ושרי, עין שם, ולפי זה לחנם העמיקו זה שהרי כמעט אי אפשר הוא. אמנם בעלת-שבת מצאתי שכתב בשם הרדב"ז חלק ד סימן קו, ושם מירי שהמת היה מנח בבית-הקברות והמנינו בקבוהתו עד שבווא אכיר לישן ותלכו עמו עד אהשים, וכתב הרדב"ז דלא היו רשאים שחרי מליים רק את אביו, עין שם: **(מה) רבנו** ירחם בנתיב חכ בשם הרמב"ן ורדב"ז חלק ד סימן קו ומגן-אברהם ומאמר-מרדכי והגר"ו [והקרה המגיד לפנינו הגרסא משבשבת, כמו שהעיר במאמר-מרדכי]. וכן הרדב"ז מביא דברי הרב המגיד לסיקמא דבריו, עין שם: **(מו) שחרי** באמת הטר זה על כמה מילין מטפיק לה לכתב"ן בתורת-האדם אלא לבאופן קטן להקל, וכמו שהעיר גם-כן בשמו רבנו ירחם הנ"ל, ועל-פ"פנים צריך סבה נכונה, מיהו עד ד' אלפים אפשר דמתר בכל גוהי, שהרי על-פ"פנים הוא יוצא ברשות: **(מז) ענין** במקצית-השקל שעתו, דאם במקום הקברות או בחומתה יש מקום המשמטר אסור לו לטלטל, ומבאר הגר"א ומחורשי נבי עקבא אינו משמע דשרי בכל גוהא; ואפלו לדידה, אם יודעים בנדאי שיש עוד מת ושמצטרף להם פלים אלו, בנדאי מטר: **(מח) הגר"ו,** וכן מוכח מאמר מפרשים: **(מט) עלת-שבת.** ומקל מקום לא בריא על-פ"ה האי, שהרי המתיר שמתיר חוץ לתחום ביום-טוב אפלו על-גב שמתקל בשאר ימי-השבוע: **(נ) וְאֲפֵלוֹ הַאֲבָלִים** וזמ"ל. ובהנה-שולם ובקמ"ד-משה תרצו גם-כן דברי המחבר, וקל דבריהם, וקל מה שהתירו הוא לכתבד המת אכל הקא אין הרכיבה פבד, ואדרבא לילך ברגליים אפשר דאיכא כבוד טפי אלא דצטרף הוא לחיים, ובשכיל צטרף דתיים לא נמיר שבות. עין שם, וגם מרזן זה אינו מונה, שהרי על-פ"פנים אי אפשר להם ללוות בשכיל זה. ובבית-מאיר תמה גס"פן על המחבר ונדקש בעצמו, ובאמת לישב דעה המחבר ביסודות תנאים אי אפשר בזה, שהרי על-פ"פנים איכא טובא מקדמאי שבאמת מתירין לרכב וללוות, וכמו שפביא הרמב"ן בעצמו, וכן ויכא בכל-יבד בשם חכמי נבובא וכן במאירי, אלא שלתנאים"ן לא ניתא לה להחזיר רכיבה, והראשונים מביאים שרבנו תם פעם מאד על הרכבים, ואחריהם נמשך המחבר; והמתיר בכל הסברות הוא סברת המגן-אברהם והאלהי רבה ושי"א, וקר לרבי יש. שהרי בשעת השמר קולוהו למי שרכב, ומוכח שיש בזה זילותא והצפא טובא: **(נא) מדקמין** אכל הקורבים אם אי אפשר, ומשמע דבמקרים אפלו אי אפשר, והוא שלא קבית-מאיר שרצה לומר שלמליים אלו אי אפשר אכן יש עוד מליים שהולכים ברגל, ואי אפשר לומר כן וכמו שכתבנו: